Käsittelijä
Ilmastonmuutoksen strateginen ohjelma 19.2.2021 SYKE-2021-9-2

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

Julkisuus
Julkinen asiakirja

Viite: VNS 4/2020 vp Lausuntopyyntö tulevaisuusvaliokunnalta
Asia: SYKE-2021-9-2 Kirjallinen lausunto ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta

Lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta VNS 4/2020 vp

Kiitämme mahdollisuudesta lausua eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta akatemiatutkijahankkeen ”Interplay between National Defence, Security and Low-Carbon Energy Policies (IDEALE)” näkökulmasta. Kiinnitämme lausunnossa huomiota siihen, miten selonteko huomioi viimeaikaiset energia- ja ilmastopoliittiset kehitykset ja niiden vaikutukset Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, sekä energia- ja ilmastokysymykset yhtenä ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisenä asiana.

Ilmastonmuutos huomioidaan osana toimintaympäristön ja tavoitteiden kuvausta

Selonteko tunnistaa hyvin ja oikeutetusti ilmastonmuutoksen ja sen vaikutukset kokonaisturvallisuuteen globaalina haasteena, mikä todennäköisesti lisää muuttoliikettä ja konflikteja ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden ja luonnonkatastrofien takia. Selonteossa on laaja turvallisuusnäkökulma, jossa ilmastonmuutoksen hillintä on oma tavoitteensa. Selonteossa mainittu kansainvälinen yhteistyö ilmastonmuutoskysymyksissä on erittäin tärkeää. Ilmastopolitiikka on siis melko kattavasti integroitu ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksia esimerkiksi paikallisiin tai globaaleihin konflikteihin ei ole kuitenkaan tarkemmin kuvattu. Lisäksi ilmastonmuutokseen sopeutumiseen on kiinnitetty vain vähän huomiota, vaikka se on merkittävä tekijä ilmastonmuutokseen liittyvien konfliktien ehkäisyssä. Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen viitataan selonteossa, joka onkin erittäin tärkeä elementti sekä sisäisten konfliktien hillinnässä että globaalin tasapainon säilyttämisessä.

Energiasektorin ulko- ja turvallisuuspoliittisia kytköksiä ei ole käsitelty riittävästi

Selonteko toteaa fossiilisten polttoaineiden kysynnän vähenemisen vaikuttavan valtioiden väliseen voimatasapainoon. Tämä on Suomelle keskeinen asia Venäjän naapurimaana, Venäjän ollessa

Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5
www.syke.fi

merkittävä fossiilista energiaa vientiin tuottava valtio. Toisin kuin esimerkiksi Kiinassa, Venäjällä ei ole vielä varsinainen energiatransitio käynnistynyt ja fossiiliset polttoaineet ovat tärkeä tekijä Venäjän kansainvälisessä kaupassa.

Selonteossa ei käsitellä kansainvälistä energiakauppaa, vaikka se on keskeinen osa maailmanlaajuista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kansainvälinen energiakauppa on myös mahdollisuus edistää ilmastodiplomatiaa, joka selonteossa mainitaan keinona, jolla suuret taloudet voivat ottaa vastuuta ilmastotoimista. Selonteossa ei myöskään mainita kriittisten mineraalien ja metallien saatavuutta tai kauppaa.

Selonteossa todetaan, että päästöttömien energiamuotojen käyttö nähdään yhtenä keskeisimmistä toimista ilmastoturvallisuuden lisäämiseksi. Tämän hyötyjä energiaturvallisuuteen tai osana rauhanrakennusprojekteja ei kuitenkaan mainita.

Vaikka globaali energiamurros on käynnissä vaikuttaen laajalti yhteiskuntaan, energiakysymykset näkyvät selonteossa heikommin kuin aiemmissa Suomen turvallisuuteen liittyvissä strategioissa. Kriisinsietokyvyn vahvistaminen mainitsee huoltovarmuuden ohimennen, mutta ei erittele energiasektoria. Energiasektorin huomioiminen puuttuu myös digitalisaation hyödyntämisen sekä arktisen alueen yhteistyön kuvauksista.

Energiasektorilla on merkitystä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan

Energiasektorilla on merkittävä rooli yhteiskunnan keskeisten toimintojen mahdollistajana. Lisäksi sen geo- ja kauppapoliittinen merkitys on globaalisti tärkeä (Vakulchuk ym. 2020). Näistä syistä energiasektorin kytkentöjä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan tulisi selonteossa käsitellä tarkemmin. Vaikka hiilineutraalisuuteen tähtäävä energiamurros todennäköisesti parantaa ilmastoturvallisuutta, fossiilisten polttoaineiden tuotanto jatkuu joissain valtioissa luoden mahdollisesti kärjistyviä konflikteja eri polun valinneiden valtioiden välille (Ansari & Holz 2019).

Yksi keskeinen asia on energiaturvallisuus. Energiaturvallisuus käsittää huoltovarmuuden, kuten polttoaineiden sekä uusiutuvan energian ja älykkäiden sähköjärjestelmien vaativien mineraalien ja komponenttien saatavuuden, kytkeytyen kansainvälisen kaupan sujuvuuteen myös kriisitilanteissa. Kriittisten metallien ja mineraalien saatavuuden turvallisuushaasteiden laajuutta ei vielä tiedetä (Lee ym. 2020), ja asiaa tulisikin selvittää tarkemmin. Tämän lisäksi energiaturvallisuuden näkökulmasta sähköverkon toimivuus erilaisissa sääilmiössä ja hybridiuhkia vastaan on tärkeää.

Energiaan liittyy joukko ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta tärkeitä kehityskulkuja. Näitä ovat globaalisti lisääntyvä kilpailu energiasta, ilmastonmuutoksen aiheuttamat häiriöt ja konfliktit vaikuttaen energian saatavuuteen ja esimerkiksi pakolaisuuteen, hybridi- ja kyberiskujen riskit, ydinvoiman turvallisuus, Venäjän ja Kiinan geopoliittiset toimet energiaresursseihin kytkeytyen, merenkulun turvallisuus, sekä arktisiin energiaresursseihin liittyvät ulko- ja turvallisuuspoliittiset kysymykset (Kivimaa & Sivonen, 2021). Käynnissä olevaan energiamurrokseen liittyy uudenlaisia turvallisuusuhkia sekä positiivisia vaikutuksia turvallisuuteen. Näihin tulee kiinnittää selvempää huomiota selonteossa ja sen toimeenpanossa. Tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä energiapolitiikan sekä ulko- ja

turvallisuuspolitiikan vuorovaikutuksen ja yhteistyön lisäämiseksi. On myös tärkeää luoda uutta osaamispohjaa energiaan ja ilmastoon kytkeytyviin turvallisuusuhkiin ja muuttuvaan globaaliin kauppapolitiikkaan liittyen. Lisäksi olisi hyvä arvioida tarkemmin energiamurroksen ja muuttuvan sähköjärjestelmän positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen.

Lähteet:

Ansari, D., Holz, F. “Anticipating Global Energy, Climate and Policy in 2055: Constructing Qualitative and Quantitative Narratives.” Energy Research & Social Science 58 (2019): 101250.

Kivimaa, P., Sivonen M.H. “Interplay between low-carbon energy transitions and national security: An analysis of policy integration and coherence in Estonia, Finland and Scotland”. Energy Research & Social Science, hyväksytty julkaistavaksi (2021).

Lee, J., Bazilian, M., Sovacool, B. ym. “Reviewing the Material and Metal Security of Low-Carbon Energy Transitions.” Renewable & Sustainable Energy Reviews 124 (2020): 109789.

Vakulchuk, R., Øverland, I., Scholten, D. “Renewable Energy and Geopolitics: A Review.” Renewable and Sustainable Energy Reviews 122 (2020): 109547.

Tutkimusprofessori Paula Kivimaa

Tutkija Marja Helena Sivonen

Jakelu Vastaanottajat
Tiedoksi SYKE:n kirjaamo Kopionsaajat